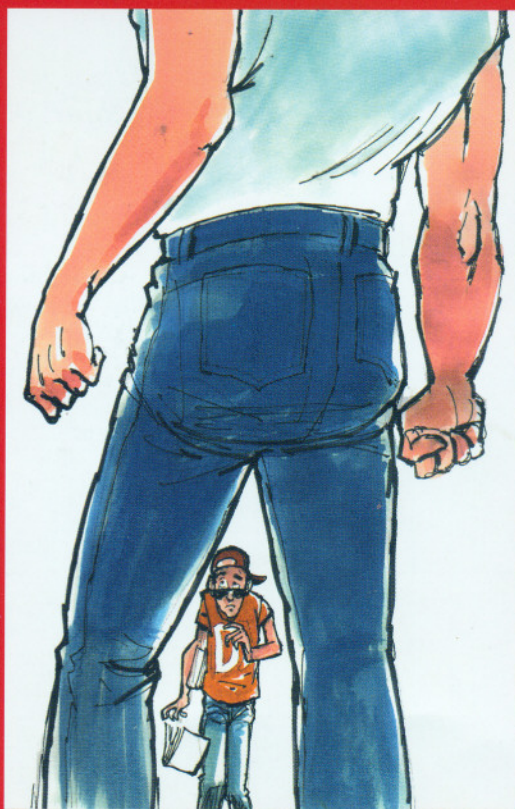

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Όταν τα πράγματα στο σχολείο...
αγριεύουν!

ΑΘΗΝΑ 2000

*Όταν τα πράγματα
στο σχολείο αγριεύουν.*

Συγγραφείς

Μόττη - Στεφανίδη Φρόσω - Αναπλ. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών
Τσέργας Νίκος - Ψυχοπαιδαγωγός

Επιστημονική επιμέλεια

Πετρόπουλος Νικόλαος - Σύμβουλος Κοινωνιολογίας Π.Ι.
Παπαστυλιανού Αντωνία - Δρ. Ψυχολογίας

Διόρθωση κειμένων

Φορτούνη Κωστούλα

Καλλιτεχνική επιμέλεια

ΣίΑ

Χρηματοδότηση

2° Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, ΕΠΕΑΕΚ
Έργο: Κοινωνικές Επιστήμες Ι

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγικό σημείωμα Προέδρου	3
Εισαγωγικό σημείωμα Υπεύθυνου έργου	5
<hr/>	
1. Έχεις δικαιώματα ή μόνον υποχρεώσεις, όταν βρίσκεσαι στο σχολείο;	6
<hr/>	
2. Η έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου	7
<hr/>	
3. Επιθετικότητα εναντίον συμμαθητών: εκφοβισμός	10
<hr/>	
4. Επιπτώσεις του εκφοβισμού συμμαθητών	14
<hr/>	
5. Τα αίτια του εκφοβισμού συμμαθητών	16
<hr/>	
6. Πώς μπορείτε να αντιδράσετε στον εκφοβισμό των συμμαθητών σας;	20
<hr/>	

Εισαγωγικό Σημείωμα του Προέδρου του Π.Ι.

Το έντυπο που κρατάτε στα χέρια σας έχει συνταχτεί από ειδικούς και βασίζεται κυρίως στα πορίσματα μιας μεγάλης πανελλαδικής έρευνας που έγινε σε Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια της χώρας από κοινωνικούς επιστήμονες του Π.Ι. κατά το σχολικό έτος 1998-99. Σκοπός της έρευνας μεταξύ άλλων ήταν η καταγραφή και μελέτη της βίαιης επιθετικής συμπεριφοράς των μαθητών στους σχολικούς χώρους και των κοινωνικών συνθηκών που οδηγούν σε τέτοιες μορφές συμπεριφοράς.

Από την έρευνα διαπιστώθηκε ότι η βίαιη συμπεριφορά των μαθητών βρίσκεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα στη χώρα μας, σε σύγκριση με άλλες χώρες, και ότι καθοριστικό ρόλο στην εκδήλωση ή την αναχαίτισή της διαδραματίζουν η οικογένεια, το σχολικό περιβάλλον αλλά και τα χαρακτηριστικά των μαθητών (για παράδειγμα, το φύλο, οι αντιλήψεις τους, οι προσωπικές τους εμπειρίες και τα βιώματα, κτλ.). Το Π.Ι. για να προλάβει αύξηση του φαινομένου, αλλά και για να βοηθήσει στην αντιμετώπισή του, έχει συντάξει σχετικά συμβουλευτικά έντυπα για τους γονείς, τους εκπαιδευτικούς αλλά και τους μαθητές.

Το φυλλάδιο αυτό απευθύνεται σε όλους τους μαθητές: (α) σε αυτούς που προκαλούν τη βίαιη συμπεριφορά και τον πόνο σε άλλους μαθητές, (β) στους μαθητές-θύματα της επιθετικότητας των άλλων, (γ) στους μαθητές παρατηρητές των πράξεων βίας, αλλά και (δ) στη σιωπηλή πλειοψηφία των μαθητών που δεν είναι αυτόπτες μάρτυρες των πράξεων βίας.

Όλοι οι μαθητές μπορούν να διαδραματίσουν καθοριστικό ρόλο στην ανεύρεση λύσεων και στην πρόληψη τέτοιων φαινομένων, τα οποία έχουν σοβαρές συνέπειες τόσο για τους μαθητές που υφίστανται τη βία όσο και γι' αυτούς που την προκαλούν.

Θέλουμε να πιστεύουμε ότι το σχετικό έντυπο θα συμβάλει στην αυτογνωσία του καθενός από εσάς και θα σας ωθήσει στην αναζήτηση και υιοθέτηση εναλλακτικών και δημιουργικών τρόπων διευθέτησης των διαφορών που έχετε πιθανώς με άλλους μαθητές.

Θ. Γ. Εξαρχάκος

*Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου*

Εισαγωγικό Σημείωμα του Υπεύθυνου Έργου

Σε πολλές χώρες του κόσμου τα τελευταία χρόνια μικροί και μεγάλοι γινόμαστε μάρτυρες βίαιης συμπεριφοράς και επιθετικότητας στο σχολικό χώρο. Επειδή ζούμε στην εποχή της άμεσης ηλεκτρονικής πληροφόρησης και αυτά που συμβαίνουν σε μια χώρα μπορούν να επηρεάσουν και τους κατοίκους άλλων χωρών, θεωρήσαμε σκόπιμο να διερευνήσουμε τα φαινόμενα αυτά και στα Δημοτικά, τα Γυμνάσια και Λύκεια της χώρας. Στόχοι της έρευνας ήταν: (α) να καταγράψουμε όλες τις μορφές της βίαιης και επιθετικής συμπεριφοράς, (β) να εξετάσουμε τις κοινωνικές συνθήκες που τις προκαλούν και (γ) να προτείνουμε μέτρα στην πολιτεία, στους εκπαιδευτικούς και στους μαθητές για την αντιμετώπιση και πρόληψή τους.

Η καταγραφή αυτή πραγματοποιήθηκε κατά το σχολικό έτος 1998-99 με τη χρηματοδότηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Β' Κοινωνικό Πλαίσιο Στήριξης) και με την υποστήριξη του Προέδρου του Π.Ι., Καθ. του Παν.Αθηνών, κ. Θ.Εξαρχάκου, και του Προέδρου του Τμήματος Ερευνών, Καθ. κ. Ν. Αλεξανδρή. Την ερευνητική ομάδα αποτέλεσαν οι: Ν. Πετρόπουλος, Α. Παπαστυλιανού, Κ. Χαρίσης και Π. Κατερέλος. Σημαντική ήταν και η συμβολή των εκπαιδευτικών στη συλλογή των δεδομένων.

Τα πρώτα αποτελέσματα της έρευνας παρουσιάστηκαν στη Δημερίδα που οργανώθηκε από το Π.Ι. στις 17-18.12.1999, όπου συμμετείχαν ερευνητές, επιστήμονες, εκπαιδευτικοί-υπεύθυνοι αγωγής υγείας, -περιβαλλοντικής εκπαίδευσης, -ΣΕΠ καθώς και εκπρόσωποι των Δεκαπενταμελών Μαθητικών Συμβουλίων. Τα πρακτικά της Δημερίδας καθώς και τα τελικά πορίσματα της έρευνας έχουν εκδοθεί από το Π.Ι.

Αυτό που διαπιστώσαμε είναι ότι τα φαινόμενα της σχολικής βίας βρίσκονται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα σε σύγκριση με άλλες χώρες. Σημειώνεται ότι καθοριστικό ρόλο σε τέτοιες εκδηλώσεις ασκούν η οικογένεια, οι σχολικές συνθήκες αλλά και τα χαρακτηριστικά των μαθητών (π.χ. το φύλο, οι εμπειρίες και τα βιώματά τους κτλ.).

Το έντυπο που έχετε στα χέρια σας έχει συνταχθεί από ειδικούς στη συμβουλευτική μαθητών και βασίζεται τόσο στα πορίσματα της έρευνας του Π.Ι. όσο και στις διεθνείς εμπειρίες. Απευθύνεται σε όλους τους μαθητές – τόσο σε αυτούς που προκαλούν τη βία όσο και σε αυτούς που την υφίστανται ή την παρατηρούν. Στόχος μας είναι το έντυπο αυτό να συμβάλει στην αυτογνωσία των μαθητών και να τους βοηθήσει να βρουν ειρηνικούς τρόπους επίλυσης των διαφορών τους με τους συνομήλικούς τους, σε συνεργασία με τους γονείς, τους δασκάλους/καθηγητές τους και τους συμμαθητές τους (π.χ. μέσα από τις μαθητικές κοινότητες, τα μαθητικά συμβούλια, τους σχολικούς όμιλους κτλ.).

Με την ευκαιρία ανακήρυξης από την UNESCO του έτους 2000 ως Διεθνούς Έτους για έναν Πολιτισμό της Ειρήνης, και τη δεκαετία 2001-2010 ως Διεθνούς Δεκαετίας για έναν “Πολιτισμό Ειρήνης και μη-Βίας έναντι των Παιδιών όλου του Κόσμου” το έντυπο αυτό εντάσσεται στην προσπάθεια αυτή με σκοπό τη διαδικασία προώθησης του διαλόγου και επίλυσης διαφορών με πνεύμα αμοιβαίας κατανόησης και συνεργασίας.

Ως συνέχεια της έρευνας και της παρούσας προσπάθειας το Π.Ι. προγραμματίζει τη διοργάνωση σεμιναρίων για τους εκπαιδευτικούς με θέμα την αντιμετώπιση κρίσεων στο σχολικό χώρο. Στα σεμινάρια αυτό θα κληθούν να συμμετάσχουν και εκπρόσωποι των γονέων και των μαθητών.

Το Π.Ι., η ερευνητική ομάδα και οι συντάκτες του εντύπου αναμένουν με μεγάλο ενδιαφέρον τα σχόλιά σας για το παρόν έντυπο καθώς και τις προτάσεις σας για μελλοντικές δραστηριότητες. Αυτά μπορεί να σταλούν στον υπογράφοντα είτε γραπτώς (Μεσογείων 396, Αγία Παρασκευή, 15341) είτε με ΦΑΞ (6012-1999) είτε ηλεκτρονικώς (nppsoc@pi-schools.gr)

Νικόλαος Πετρόπουλος
Σύμβουλος Κοινωνιολογίας, Π.Ι.

Ίσως να έχεις κάποιες φορές αναρωτηθεί:

1. Έχεις δικαιώματα ή μόνον υποχρεώσεις, όταν βρίσκεσαι στο σχολείο;

Βασική αρχή των δημοκρατικών κοινωνιών είναι ότι όλοι οι μαθητές έχουν, όταν βρίσκονται στο σχολείο, τόσο δικαιώματα όσο και υποχρεώσεις. Όπως όλοι οι μαθητές, ανεξάρτητα από την ηλικία, το φύλο, την εθνική τους ταυτότητα, το θρήσκευμά τους ή οποιονδήποτε άλλον παράγοντα, έτσι και εσύ έχεις δικαίωμα μεταξύ άλλων:

- ◆ Να μαθαίνεις, να ασκείσαι και να μορφώνεσαι.
- ◆ Να σε σέβονται τόσο τα άλλα παιδιά όσο και οι εκπαιδευτικοί.
- ◆ Να πηγαίνεις στο σχολείο, χωρίς να φοβάσαι ότι μπορεί να υποστείς τη συνεχή και σκόπιμη ταπείνωση, τον εξευτελισμό ή τη σωματική βία που επιβάλλουν κάποια άτομα.

6

Αυτό σημαίνει ότι το σχολείο πρέπει να είναι ένα ασφαλές περιβάλλον για όλους τους μαθητές, ένα περιβάλλον όπου κανένας μαθητής δεν πρέπει να φοβάται να πάει, γιατί μπορεί κάποιοι να προσπαθήσουν να τον μειώσουν, να τον εξευτελίσουν ή να τον ενοχλήσουν.

Επίσης, σημαίνει ότι κανένας γονιός δεν πρέπει να φοβάται ότι το παιδί του κινδυνεύει να υποστεί στο σχολείο κάποιας μορφής ψυχολογική ή σωματική κακοποίηση.

Παράλληλα όμως έχεις και κάποιες υποχρεώσεις, όταν βρίσκεσαι στο χώρο του σχολείου.

Ορισμένες από αυτές είναι:

- ◆ Να σέβεσαι την προσωπικότητα τόσο των συμμαθητών σου όσο και των καθηγητών σου. Να λύνεις τις διαφορές σου με τη συζήτηση και χωρίς να χρησιμοποιείς οποιαδήποτε μορφή βίας.
- ◆ Να σέβεσαι τους κανόνες και την περιουσία του σχολείου. (Να μην καπνίζεις στο χώρο του σχολείου, να μην αντιγράφεις κατά τη διάρκεια των εξετάσεων, να μην προκαλείς καταστροφές στην περιουσία του σχολείου κτλ).

Ένα εύλογο ερώτημα, που προκύπτει από την περιγραφή του βασικού δικαιώματος κάθε μαθητή να τον σέβονται οι άλλοι και που ίσως σου έρχεται στο μυαλό, είναι:

Μα, δεν είναι αυτονόητο ότι κάθε μαθητής έχει δικαίωμα να αισθάνεται ότι το σχολείο είναι ένα ασφαλές περιβάλλον που εγγυάται τη σωματική και την ψυχολογική ασφάλεια; Μήπως είναι υπερβολές όλα αυτά; Τι είναι αυτά τα φαινόμενα επιθετικότητας και βίας που περιγράφετε και πώς εκφράζονται στο χώρο του σχολείου;

Στο χώρο του σχολείου εκδηλώνονται διάφορες μορφές επιθετικότητας, των οποίων ο βαθμός σοβαρότητας είναι διαφορετικός σε κάθε περίπτωση. Τα τελευταία χρόνια παρακολουθούμε από την τηλεόραση και τα άλλα μέσα μαζικής ενημέρωσης έναν ολοένα αυξανόμενο αριθμό περιστατικών βίας μεταξύ παιδιών που συμβαίνουν σε διάφορες χώρες του κόσμου. Είναι γνωστά τα πολλαπλά και ακραία περιστατικά ωμής και άγριας βίας σε σχολεία των ΗΠΑ ή της Μεγάλης Βρετανίας, στα οποία έχουν πρωτοστατήσει μαθητές, ακόμα και μικρότεροι των δέκα ετών. Βέβαια τέτοιου είδους περιστατικά είναι σπανιότατα. Αντίθετα, διεθνείς μελέτες έχουν δείξει ότι ηπιότερες πράξεις σωματικής ή λεκτικής βίας (π.χ. κτυπήματα, σπρώξιμο, κοροϊδία, βρσίσιμο κτλ.) από μαθητές συμβαίνουν με σημαντικά μεγαλύτερη συχνότητα και μπορούν να έχουν σοβαρές ψυχολογικές επιπτώσεις στα παιδιά που τις υφίστανται.

2. Η έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Όπως αναφέραμε, τα φαινόμενα βίας και επιθετικότητας μεταξύ παιδιών στο χώρο του σχολείου παρουσιάζουν τα τελευταία χρόνια διεθνώς σημαντική αύξηση. Για το λόγο αυτό, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο (ΥΠΕΠΘ) διενήργησε μια μεγάλη έρευνα, με σκοπό να μελετήσει τα φαινόμενα αυτά. Στην έρευνα πήραν μέρος 3000 μαθητές Δημοτικού, Γυμνασίου και Λυκείου από 450 σχολεία όλης της χώρας.

Στην έρευνα αυτή εξετάστηκαν διάφορες μορφές επιθετικής συμπεριφορών. Ορισμένες απ' αυτές εκδηλώνονται προς άλλα άτομα, π.χ. σωματική ή λεκτική βία μεταξύ παιδιών, κλοπές μεταξύ μαθητών κτλ.

Άλλες πράξεις βίας αφορούν την καταστροφή ή φθορά της περιουσίας του σχολείου (π.χ. αναγραφή συνθημάτων στους τοίχους του σχολείου, κάψιμο χαρτών και βιβλίων, καταστροφή ηλεκτρονικών υπολογιστών κτλ.). Τέλος, ορισμένες συμπεριφορές στρέφονται κυρίως εναντίον του ίδιου του μαθητή που τις διαπράττει (π.χ. κάπνισμα τσιγάρου, κατανάλωση αλκοόλ, χρήση ναρκωτικών ουσιών).

Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν ότι η συχνότητα με την οποία οι Έλληνες μαθητές διαπράττουν ή υφίστανται επιθετικές πράξεις είναι σχετικά μικρή. Επιπλέον, τα ποσοστά των επιθετικών πράξεων που διαπράττουν οι μαθητές διαφέρουν από σχολείο σε σχολείο.

Υπάρχουν διάφοροι παράγοντες που μας επιτρέπουν να προβλέψουμε εάν σε ένα σχολείο διαπράττονται περισσότερες ή λιγότερες επιθετικές πράξεις από μαθητές. Έτσι, σημαντικό ρόλο φαίνεται ότι παίζουν, μεταξύ άλλων:

- ◆ **Το μέγεθος του σχολείου και ο αριθμός των συστεγαζόμενων σχολείων:** Όσο πιο πολλοί είναι οι μαθητές στο σχολείο και όσο πιο πολλά είναι τα συστεγαζόμενα σχολεία τόσο υψηλότερη είναι η συχνότητα εμφάνισης επιθετικών πράξεων που εκδηλώνονται από τους μαθητές.
- ◆ **Ο φόρτος εργασίας των καθηγητών:** Όσο μεγαλύτερο φόρτο εργασίας έχουν οι καθηγητές τόσο περισσότερες επιθετικές πράξεις εκδηλώνονται από τους μαθητές.
- ◆ **Οι σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικών με μαθητές και εκπαιδευτικών με γονείς:** Όσο καλύτερες είναι οι σχέσεις μεταξύ εκπαιδευτικών, εκπαιδευτικών και μαθητών και εκπαιδευτικών και γονέων τόσο λιγότερες επιθετικές πράξεις εκδηλώνονται από τους μαθητές.

Μελετήθηκαν όμως και τα χαρακτηριστικά του μαθητή καθώς και η σχέση του με την οικογένειά του και πώς αυτά συνδέονται με το είδος και τη συχνότητα των επιθετικών πράξεων που διαπράττει.

Ορισμένα χαρακτηριστικά που φαίνεται να συνδέονται με το είδος και τη συχνότητα της επιθετικής του συμπεριφοράς είναι τα εξής:

- ◆ **Ο μέσος όρος της βαθμολογίας του στα μαθήματα και ο μέσος χρόνος μελέτης των μαθημάτων του σχολείου:** Όσο υψηλότερη βαθμολογία έχουν τα παιδιά στα μαθήματα και όσο περισσότερο χρόνο επενδύουν στο διάβασμα των μαθημάτων τόσο λιγότερες επιθετικές πράξεις εκδηλώνουν.

- ◆ **Η αυτοεκτίμηση του μαθητή:** Όσο καλύτερη εικόνα για τον εαυτό του έχει ο μαθητής τόσο λιγότερο αναμένεται ότι θα είναι αποδέκτης επιθετικών πράξεων.
- ◆ **Χρήση αλκοόλ, ουσιών (ελαφρών ναρκωτικών) και κάπνισμα:** Όσο περισσότερο ο μαθητής καπνίζει ή κάνει χρήση (ελαφρών) ναρκωτικών και όσο περισσότερο αλκοόλ καταναλώνει τόσο περισσότερο εμπλέκεται σε επιθετικές πράξεις.
- ◆ **Τρόποι αντιμετώπισης των προβλημάτων τους:** Οι μαθητές που δηλώνουν ότι, όταν έχουν ένα πρόβλημα, είτε το αποφεύγουν είτε αποφεύγουν να ζητήσουν από τους γονείς τους βοήθεια, για να το αντιμετωπίσουν, εκδηλώνουν περισσότερες επιθετικές πράξεις.
- ◆ **Η σημασία της θρησκείας για το μαθητή:** Οι μαθητές που δηλώνουν ότι η θρησκεία παίζει σημαντικό ρόλο στη ζωή τους, διαπράττουν λιγότερες επιθετικές πράξεις.

Η έρευνα έδειξε ότι η ποιότητα της σχέσης του παιδιού με την οικογένειά του φαίνεται επίσης να συνδέεται με το είδος και τη συχνότητα της επιθετικής του συμπεριφοράς. Ορισμένα χαρακτηριστικά αυτής της σχέσης είναι τα εξής:

- ◆ **Η αντίληψη του παιδιού ότι οι γονείς του τού προσφέρουν την αγάπη και τη φροντίδα που έχει ανάγκη** συνδέεται με χαμηλότερη επιθετικότητα εκ μέρους του.
- ◆ **Η αντίληψη του παιδιού ότι οι γονείς του είναι δίκαιοι μαζί του** συνδέεται με χαμηλότερη επιθετικότητα εκ μέρους του.

3. Επιθετικότητα εναντίον συμμαθητών: Εκφοβισμός

Μια σημαντική κατηγορία επιθετικών πράξεων των μαθητών που μελετήθηκε στο πλαίσιο αυτής της έρευνας ήταν η βίαιη συμπεριφορά που ορισμένοι μαθητές εκδηλώνουν εναντίον συμμαθητών τους, οι οποίοι θεωρούνται ότι είναι εύκολοι στόχοι. Η συμπεριφορά αυτή αποτελεί κατάφωρη παραβίαση του βασικού δικαιώματος όλων των μαθητών (ανεξάρτητα από την ηλικία, το φύλο, την εθνική τους ταυτότητα ή οποιοδήποτε άλλον παράγοντα) να πηγαίνουν στο σχολείο, χωρίς να φοβούνται ότι κάποιος συμμαθητής τους θα προσπαθήσει να τους εξευτελίσει, να τους επιβληθεί με τη βία, να τους ταπεινώσει κτλ. Το φαινόμενο αυτό δεν είναι καινούριο και τα τελευταία χρόνια μελετάται σε πολλές χώρες.

Τι ακριβώς είναι αυτό το φαινόμενο και σε ποιες συμπεριφορές αναφέρεται;

Το φαινόμενο της επιθετικότητας εναντίον συμμαθητών ονομάζεται ειδικότερα «εκφοβισμός» ή «θυματοποίηση» και αναφέρεται στις καταστάσεις όπου ο μαθητής υφίσταται βίαιες ή επιθετικές πράξεις επανειλημμένα από ένα συμμαθητή του ή από μια ομάδα συμμαθητών του.

Ο εκφοβισμός μπορεί να πάρει διάφορες μορφές. Μεταξύ αυτών διακρίνουμε τον άμεσο και έμμεσο εκφοβισμό. Ο άμεσος εκφοβισμός αναφέρεται στην ανοικτή επίθεση εναντίον του παιδιού-στόχου, ενώ ο έμμεσος εκφοβισμός

πραγματοποιείται μέσω της απομόνωσης και του αποκλεισμού του παιδιού-στόχου από ομαδικές δραστηριότητες. Παραδείγματα συμπεριφορών που αποτελούν

προσπάθεια εκφοβισμού και θυματοποίησης είναι τα παρακάτω:

- ◆ Όλες οι μορφές σωματικής βίας, όπως κτυπήματα, σπρώξιμο, φτύσιμο, τρικλοποδιά κτλ.
- ◆ Κλοπή και καταστροφή των προσωπικών αντικειμένων του παιδιού-στόχου.

- ◆ Λεκτικές συμπεριφορές, όπως βροϊσμο, κοροϊδία, κοτσομπολιό εναντίον του παιδιού-στόχου ή της οικογένειάς του.
- ◆ Υποβάθμιση των ικανοτήτων και των επιτευγμάτων του.
- ◆ Γράψιμο υβριστικών συνθημάτων εναντίον του παιδιού-στόχου σε τοίχους ή άλλα μέρη όπου μπορεί να τα δουν άλλα παιδιά.
- ◆ Κοροϊδία της θρησκείας, της εθνικής προέλευσης, της κοινωνικής καταγωγής ή της εμφάνισης του παιδιού-στόχου.
- ◆ Αποκλεισμός του παιδιού-στόχου από ομαδικές δραστηριότητες (π.χ. από συμμετοχή σε ομαδικές αθλητικές δραστηριότητες, από πάρτυ κτλ.)
- ◆ Κοροϊδία του παιδιού-στόχου για τον τρόπο που ντύνεται.
- ◆ Προσπάθεια επιβολής στο παιδί-στόχο, ώστε να συμπεριφερθεί με τρόπο που δε θέλει.

Ο εκφοβισμός διακρίνεται από άλλες μορφές επιθετικότητας με βάση τα εξής κύρια χαρακτηριστικά:

1. **Στόχος του παιδιού που προβαίνει σε πράξεις εκφοβισμού εναντίον κάποιου άλλου παιδιού είναι να κάνει το παιδί που τον υφίσταται να πονέσει είτε σωματικά είτε ψυχικά.** Αν και όλοι οι άνθρωποι αισθανόμαστε κάποτε την ανάγκη να προκαλέσουμε πόνο σε κάποιον άλλο που ίσως μας θύμωσε, τα παιδιά που τους αρέσει να εκφοβίζουν άλλα παιδιά φαίνεται να αισθάνονται πιο έντονα αυτή την ανάγκη. Τα παιδιά αυτά ασκούν αυτής της μορφής τη βία εναντίον καλά επιλεγμένων στόχων, δηλαδή εκεί που θα επιτύχει ευκολότερα και καλύτερα.
2. **Η προσπάθεια του παιδιού να ικανοποιήσει αυτήν την ανάγκη του εξαρτάται από ορισμένους παράγοντες, όπως το κατά πόσο:**
 - Έχει εσωτερικά προβλήματα που το πιέζουν και αισθάνεται έντονα και επίμονα αυτήν την ανάγκη.
 - Έχει στο περιβάλλον του, στο σπίτι ή στο σχολείο αντίστοιχα, επιθετικά πρότυπα.
 - Παροτρύνεται ή αποθαρρύνεται από τους ενήλικες του περιβάλλοντός του να συμπεριφέρεται με επιθετικό τρόπο.
 - Έχει τη δυνατότητα να δημιουργεί πρόβλημα σ' ένα άλλο παιδί, χωρίς να υφίσταται το ίδιο ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες.

- 3. Αποτέλεσμα του εκφοβισμού είναι ότι προκαλείται σωματικός ή ψυχικός πόνος σε κάποιο άτομο.** Το αποτέλεσμα αυτό επιτυγχάνεται, επειδή το παιδί στο οποίο ασκείται ο εκφοβισμός είναι αδύναμο και δυσκολεύεται να προστατέψει τον εαυτό του τη συγκεκριμένη στιγμή, στη συγκεκριμένη κατάσταση.
- 4. Η βία προέρχεται από ένα παιδί ή ομάδα παιδιών που είναι σωματικά πιο δυνατά από το παιδί που είναι ο αποδέκτης της επιθετικότητας αυτής.** Το παιδί που προσπαθεί να επιβάλει τη θέλησή του, είτε είναι σωματικά πιο δυνατό είτε πιστεύει ότι έχει μεγαλύτερη ψυχική αντοχή από το παιδί που είναι αποδέκτης της βίας. Η δύναμη ενός παιδιού μπορεί επίσης να αντλείται και από τη δύναμη της ομάδας των παιδιών στην οποία ανήκει, και που όλα μαζί προσπαθούν να παρενοχλούν άλλα παιδιά.
- 5. Ο εκφοβισμός συνήθως δε συμβαίνει μια φορά, αλλά επαναλαμβάνεται** εναντίον ευάλωτων παιδιών, που είναι εύκολοι στόχοι. Τα παιδιά που είναι αποδέκτες της βίας γνωρίζουν καλά ότι αυτό το μαρτύριο θα συνεχιστεί, εφόσον δεν μπορούν τα ίδια να αντιδράσουν αποτελεσματικά και συχνά κανένας ενήλικας δε φαίνεται να ενδιαφέρεται.
- 6. Βασικός στόχος του παιδιού που εκφοβίζει άλλα παιδιά είναι να υποτάξει το παιδί που θεωρεί πιο αδύναμο.** Η επίτευξη αυτού του στόχου του προκαλεί ευχαρίστηση.

Σκέψου ακόμη και το εξής:

Παρόλο που στις περισσότερες περιπτώσεις ο εκφοβισμός γίνεται με στόχο να προκαλέσει πόνο σ' ένα παιδί, σε ορισμένες περιπτώσεις το παιδί που εκφοβίζει ένα άλλο παιδί δε φαίνεται να έχει κακία ή κακή πρόθεση. Θα μπορούσε ακόμα να πει κανείς ότι το συγκεκριμένο παιδί, που μπορεί να έχει το ίδιο υποστεί βία στη ζωή του ή έχει δεχθεί τη απόρριψη των άλλων, φαίνεται να είναι συμπαθητικό. Υπάρχουν λοιπόν παιδιά που με τις πράξεις τους προκαλούν σωματικό ή ψυχικό πόνο σε άλλα πιο αδύναμα παιδιά, χωρίς να το κάνουν επίτηδες, και χωρίς καν να συνειδητοποιούν ότι προκαλούν τόσο πόνο. Σε ορισμένες απ' αυτές τις περιπτώσεις το επιτιθέμενο παιδί είναι μέλος μιας ομάδας που επιβραβεύει συμπεριφορές, όπως είναι η κοροϊδία, το βρσίσιμο, η υποτίμηση με λόγια και με πράξεις ενός άλλου παιδιού. Με τον τρόπο αυτό η ομάδα παρακινεί το παιδί να συμπεριφέρεται επιθετικά εναντίον κάποιου άλλου παιδιού, που το ανέχεται.

Ποιος όμως εκφοβίζει πιο συχνά άλλα παιδιά; Τα αγόρια ή τα κορίτσια;

Διεθνείς έρευνες, αλλά και η έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, έχουν δείξει ότι τα αγόρια επιτίθενται συχνότερα εναντίον άλλων παιδιών, αλλά είναι και συχνότερα οι αποδέκτες παρόμοιων μορφών βίας απ'ό,τι τα κορίτσια. Τα αγόρια και τα κορίτσια όμως διαφέρουν και ως προς το είδος εκφοβισμού που χρησιμοποιούν συχνότερα και του οποίου είναι επίσης συχνότερα οι αποδέκτες. Τα αγόρια συνήθως χρησιμοποιούν τον άμεσο εκφοβισμό και επιτίθενται εναντίον του παιδιού-στόχου σωματικά και άμεσα. Τα κορίτσια από την άλλη, χρησιμοποιούν συνήθως τον έμμεσο εκφοβισμό παρενοχλώντας το άλλο παιδί, αποκλείοντάς το από ομαδικές δραστηριότητες, κοτσομπολεύοντάς το, διαδίδοντας φήμες εναντίον του, επηρεάζοντας αρνητικά εναντίον του τους φίλους του.

4. Επιπτώσεις του εκφοβισμού συμμαθητών

Μπορεί να αναρωτηθείς: “Σιγά, τόσο φοβερές είναι αυτές οι συμπεριφορές; Εξάλλου μερικά παιδιά αξίζουν αυτήν την κοροϊδία έτσι όπως συμπεριφέρονται”.

Τις ίδιες σκέψεις μπορεί να κάνουν και μερικοί καθηγητές, οι οποίοι δεν θεωρούν σωστό να παρεμβαίνουν σε τέτοιες καταστάσεις, διότι “τα παιδιά πρέπει να τα βρουν μόνα τους”. Θεωρούν μάλιστα ότι αυτές οι διαμάχες βοηθούν τα πιο αδύναμα παιδιά να μάθουν να τα βγάζουν πέρα μόνα τους σε δύσκολες καταστάσεις και τα προετοιμάζουν να αντιμετωπίζουν δύσκολες καταστάσεις της πραγματικής ζωής.

Οι μελέτες που έχουν γίνει δείχνουν όμως ότι οι συνέπειες της επανειλημμένης επιθετικότητας στην ψυχική υγεία των παιδιών-στόχων είναι σοβαρές. Οι πιο σημαντικές είναι:

- 1. Χαμηλή αυτοεκτίμηση:** Τα παιδιά που γίνονται για μεγάλο διάστημα και επανειλημμένα στόχος της επιθετικότητας άλλων παιδιών, χωρίς να μπορούν να αντιδράσουν, έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση. Το ερώτημα είναι όμως εάν έχουν γίνει στόχος αυτής της επιθετικότητας λόγω της χαμηλής τους αυτοεκτίμησης ή εάν αντίθετα η επιθετικότητα την οποία υφίστανται έχει αποτέλεσμα τη χαμηλή αυτοεκτίμηση. Μελέτες έχουν δείξει ότι τα παιδιά αυτά εν μέρει, επειδή είχαν αρχικά χαμηλή αυτοεκτίμηση, έχουν γίνει στόχος των αρνητικών πράξεων άλλων παιδιών. Όμως και ο εκφοβισμός τον οποίο υφίστανται έχει πλήξει με τη σειρά του ακόμα περισσότερο την αυτοεκτίμησή τους. Τα παιδιά είχαν δηλαδή χαμηλή αυτοεκτίμηση, που όμως δέχεται ένα ακόμα κτύπημα από τις επιθετικές πράξεις των άλλων παιδιών. Τα παιδιά αυτά χάνουν την εμπιστοσύνη στο εαυτό τους και σε ορισμένες περιπτώσεις φτάνουν σε σημείο να πάθουν κατάθλιψη, να αποσυρθούν στον εαυτό τους.

2. Κοινωνική απομόνωση: Τα παιδιά που γίνονται συχνά στόχοι της επιθετικότητας άλλων παιδιών έχουν λίγους φίλους. Πάλι τίθεται το ίδιο ερώτημα όπως και στην προηγούμενη περίπτωση. Μήπως επειδή είχαν αρχικά λίγους φίλους, γίνονται τα παιδιά αυτά στόχοι εκφοβισμού, ή μήπως, επειδή υφίστανται εκφοβισμό, τα άλλα παιδιά δεν τα θέλουν και εκείνα δεν προσπαθούν πλέον να κάνουν φίλους; Και σε αυτήν την περίπτωση, όπως και στην περίπτωση της αυτοεκτίμησης, τα παιδιά-στόχοι είχαν αρχικά λίγους (ή ακόμα και καθόλου) φίλους. Το γεγονός αυτό τα κάνει εύκολο στόχο των επιθετικών παιδιών, διότι δεν έχουν άτομα να τα υποστηρίξουν.

Ο εκφοβισμός όμως αυξάνει την κοινωνική τους απομόνωση, διότι από ένα σημείο και πέρα αισθάνονται τόσο άσχημα που παύουν να προσπαθούν να κάνουν φίλους.

3. Απουσίες από το σχολείο: Όταν ο εκφοβισμός τον οποίο υφίσταται ένα παιδί είναι σοβαρός, μπορεί να φτάσει στο σημείο να μη θέλει να ξαναπάει στο σχολείο. Το παιδί μπορεί να αρχίσει να παραπονιέται ότι δεν αισθάνεται καλά και σε ορισμένες ακραίες περιπτώσεις αναγκάζεται να αλλάξει ακόμα και σχολείο, προκειμένου “να κάνει μια καινούρια αρχή”. Μερικές φορές η δυσφορία που προκαλεί στο παιδί η δυσάρεστη αυτή κατάσταση στο σχολείο έχει ως επακόλουθο τη δυσκολία να συγκεντρωθεί και να αποδώσει στα μαθήματά του.

4. Μελλοντικές συνέπειες για το παιδί-στόχος:

Η επίδραση μιας τόσο αρνητικής εμπειρίας δε σταματάει, όταν το άτομο τελειώσει το σχολείο. Σε ορισμένες περιπτώσεις που το παιδί έχει βιώσει ακραίες μορφές, είτε άμεσου είτε έμμεσου εκφοβισμού, οι επιπτώσεις αυτού του βιώματος συνεχίζουν να είναι ισχυρές, ακόμα και μετά την αποφοίτησή του από το σχολείο. Έτσι, έχει βρεθεί ότι τα παιδιά που υπήρξαν στόχος επιθετικότητας εκ μέρους άλλων συμμαθητών τους συνεχίζουν και μετά το σχολείο να έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση και μπορεί να παρουσιάσουν ακόμα και κατάθλιψη.

Έχεις παρατηρήσει πώς αντιδρούν τα παιδιά που γίνονται στόχος εκφοβισμού άλλων παιδιών;

Τα παιδιά που παραδέχονται ότι είναι στόχοι τέτοιας αντιμετώπισης από συμμαθητές τους εκφράζονται συνήθως είτε με θυμό είτε με λύπη γι' αυτό που τους συμβαίνει. Τα αγόρια, όπως είναι αναμενόμενο, εκφράζονται

συχνότερα με θυμό, ενώ τα κορίτσια εκφράζονται συχνότερα με λύπη. Αυτό οφείλεται στο ότι τα κορίτσια έχουν μάθει να ενοχοποιούν τον εαυτό τους, όταν υπάρχει κάποια σύγκρουση. Έχουν μάθει, δηλαδή, να θεωρούν τον εαυτό τους υπεύθυνο για ό,τι κακό τους συμβαίνει.

Ο τρόπος όμως που αντιδρά ένα παιδί σε μια τέτοια κατάσταση επηρεάζει και το πόσο αρνητικά επιδρά στο παιδί μια τέτοια εμπειρία. Έτσι, πολλές μελέτες έχουν δείξει ότι τα παιδιά που αισθάνονται θυμό, όταν βιώνουν μια τέτοια κατάσταση και τον εκφράζουν, έχουν υψηλότερη αυτοεκτίμηση από τα παιδιά που αισθάνονται λύπη. Αντίθετα, τα παιδιά που αισθάνονται λύπη έχουν χαμηλότερη αυτοεκτίμηση και μεγαλύτερη δυσκολία να αντισταθούν στις αρνητικές πράξεις των συμμαθητών τους και αναγκάζονται να τις υπομένουν για περισσότερο καιρό απ'ό,τι τα παιδιά που αντιδρούν με θυμό. Το κακό είναι ότι τα παιδιά που αισθάνονται θυμό μερικές φορές διαλέγουν με τη σειρά τους ένα άλλο παιδί, που θεωρούν εύκολο θύμα, και κάνουν σ' αυτό όσα υπέστησαν από άλλους συμμαθητές τους.

5. Τα αίτια του εκφοβισμού συμμαθητών

Τα αίτια του φαινομένου του εκφοβισμού είναι σύνθετα και σχετίζονται με :

- α) τα χαρακτηριστικά του παιδιού, β) τον τρόπο που έχει μεγαλώσει και
- γ) τα χαρακτηριστικά του σχολείου και του ψυχολογικού κλίματος που επικρατεί σ' αυτό.

- ◆ Τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα των παιδιών που εμπλέκονται σε καταστάσεις εκφοβισμού, είτε ως επιτιθέμενα είτε ως στόχοι της επίθεσης, έχουν περιγραφεί λεπτομερώς.
- Τα παιδιά που προβαίνουν σε πράξεις εκφοβισμού έχουν περιγραφεί ως

σωματικά πιο δυνατά από τα παιδιά-στόχος καθώς και ως επιθετικά, παρορμητικά, κυριαρχικά, αλλά και αρκετά δημοφιλή. Τα παιδιά αυτά συχνά είναι επιθετικά προς τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς και παρουσιάζουν, ή μπορεί να παρουσιάσουν αργότερα, προβλήματα αντικοινωνικής συμπεριφοράς (π.χ. κλοπές, βανδαλισμούς), που τα φέρνουν αντιμέτωπα με τους κανονισμούς και σε ορισμένες περιπτώσεις και με το νόμο.

- Τα παιδιά που είναι στόχος του εκφοβισμού άλλων παιδιών αισθάνονται συχνά ανασφαλή, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αντιδράσουν, όταν γίνονται στόχος της βίας άλλων παιδιών. Είναι παιδιά που είναι μοναχικά στο σχολείο, δεν είναι επιθετικά, είναι αγχώδη και σωματικά πιο αδύναμα από άλλα παιδιά αυτής της ηλικίας.

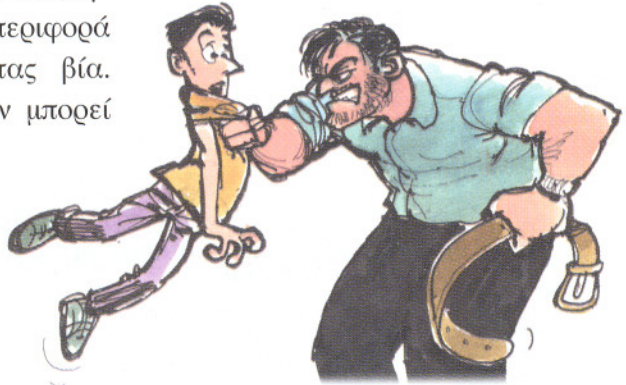
Σε ορισμένες περιπτώσεις τα παιδιά που γίνονται στόχος της επίθεσης άλλων παιδιών είναι επιθετικά και αγχώδη μαζί. Έχουν δυσκολία να συγκεντρωθούν, συνέχεια κινούνται, δεν μπορούν να κάτσουν σε μια θέση για πολλή ώρα και προκαλούν ένταση στα άλλα παιδιά, με αποτέλεσμα να προκαλούν ως ένα βαθμό την επιθετικότητα των άλλων.

- Υπάρχουν όμως περιπτώσεις παιδιών που διαπράττουν αρνητικές πράξεις εναντίον συμμαθητών τους, αλλά δεν έχουν τα χαρακτηριστικά που περιγράφηκαν παραπάνω. Τα παιδιά αυτά δεν είναι ιδιαίτερα μεγαλόσωμα, επιθετικά ή παρορμητικά, αντίθετα είναι ανασφαλή και εξαρτημένα και έχουν έντονα την ανάγκη να ανήκουν σε μια ομάδα. Όταν διαπράττουν ως μέλη μιας ομάδας βίαιες πράξεις εναντίον άλλων παιδιών, η ευθύνη μοιράζεται σε όλα τα μέλη της ομάδας, και έτσι τα παιδιά αυτά παύουν να αισθάνονται ενοχές για τον πόνο που προξένησαν.

◆ **Τρόποι ανατροφής των παιδιών που διαπράττουν βίαιες πράξεις εναντίον άλλων παιδιών.**

- Τα παιδιά που εκφοβίζουν άλλα παιδιά και γενικά διαπράττουν επιθετικές πράξεις έχουν συχνά δυσκολίες στις σχέσεις με τους γονείς τους. Οι οικογένειες αυτές έχουν δυσκολία να δείξουν με τρόπο πειστικό ότι αγαπούν το παιδί τους. Έτσι, τα παιδιά αυτά, συνήθως αγόρια, δε φαίνεται να πιστεύουν ότι οι γονείς νοιάζονται γι' αυτά και ότι είναι σημαντικά γι' αυτούς. Στις περιπτώσεις αυτές η έλλειψη ζεστασιάς και αγάπης συμβάλουν στη δημιουργία επιθετικής και εχθρικής στάσης του παιδιού προς άλλους ανθρώπους.

- Κάποια από τα παιδιά που συμπεριφέρονται επιθετικά προέρχονται από οικογένειες που έχουν δυσκολία να βάλουν σαφή όρια στη συμπεριφορά τους. Δηλαδή, ανέχονται συχνά απαράδεκτες συμπεριφορές των παιδιών τους, που μπορούν να απευθύνονται προς τους ίδιους τους γονείς, άλλους ενήλικες, τα αδέρφια, τους φίλους.
- Σε ορισμένες πάλι περιπτώσεις οι γονείς των επιθετικών παιδιών βάζουν όρια σε μη αποδεκτές συμπεριφορές των παιδιών τους, αλλά το κάνουν με τρόπο αρνητικό, χρησιμοποιώντας σωματικές τιμωρίες, άγρια συναισθηματικά ξεσπάσματα κτλ. Προσπαθούν να ελέγξουν, δηλαδή, τη βίαιη συμπεριφορά του παιδιού χρησιμοποιώντας βία. Όμως η βία των γονέων δεν μπορεί παρά να φέρει περισσότερες βίαιες αντιδράσεις εκ μέρους των παιδιών, οι οποίες δεν εκδηλώνονται προς τους γονείς, αλλά σε άλλα πιο αδύναμα παιδιά. Όπως βρέθηκε στην έρευνα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, τα παιδιά που πιστεύουν ότι οι γονείς τους τα τιμωρούν άδικα είναι και πιο επιθετικά.

Με βάση τα προηγούμενα, θα μπορούσαμε να καταλήξουμε στα εξής συμπεράσματα:

Τα παιδιά, για να μεγαλώσουν και να γίνουν άτομα που σέβονται το βασικό δικαίωμα άλλων παιδιών να ζουν χωρίς να φοβούνται ότι κάποιος συμμαθητής τους θα προσπαθήσει να τους εξευτελίσει, να τους επιβληθεί με τη βία, να τους μειώσει, να τους ταπεινώσει κτλ. πρέπει να ξέρουν ότι **έχουν την άνευ όρων αγάπη και αποδοχή των γονέων τους**, να γνωρίζουν από το σπίτι τους ότι **υπάρχουν σαφή όρια για τη συμπεριφορά τους**, και ότι, όταν **παραβούν αυτά τα όρια, θα υπάρχουν επιπτώσεις**, όχι όμως εκβιαστικά διλήμματα ή σωματικές βίαιες αντιδράσεις από τους γονείς.

◆ ***Τα χαρακτηριστικά και το ψυχολογικό κλίμα του σχολείου***

Ο βαθμός επιθετικότητας εναντίον συμμαθητών που παρατηρείται σε ένα σχολείο εξαρτάται και από παράγοντες που συνδέονται με το ψυχολογικό κλίμα που επικρατεί σε αυτό.

- Τα σχολεία διαφέρουν μεταξύ τους ως προς τις αξίες και τη στάση των μελών τους απέναντι σε κυριαρχικές διαθέσεις, επιθετικές εκδηλώσεις, γενικά αρνητικές συμπεριφορές των παιδιών. Όταν οι σχολικές αρχές δεν αντιδρούν, με σκοπό να περιορίσουν αυτές τις συμπεριφορές, και η στάση τους είναι “άστα να τα βγάλουν πέρα μόνα τους”, στην ουσία επιβραβεύουν τη βία που ασκούν ορισμένα παιδιά πάνω σε άλλα. Όταν, αντίθετα, οι σχολικές αρχές δίνουν σαφώς το μήνυμα ότι το “νταηλίκι” δεν έχει θέση στο σχολείο και ότι υπάρχουν επιπτώσεις, όταν ένα παιδί διαπράττει αρνητικές πράξεις εναντίον ενός άλλου παιδιού, τότε συνήθως είναι πιο περιορισμένες οι αρνητικές συμπεριφορές.
- Το ψυχολογικό κλίμα που επικρατεί στη σχολική τάξη μπορεί να περιορίσει ή να προωθήσει την έκφραση επιθετικών συμπεριφορών εναντίον συμμαθητών.

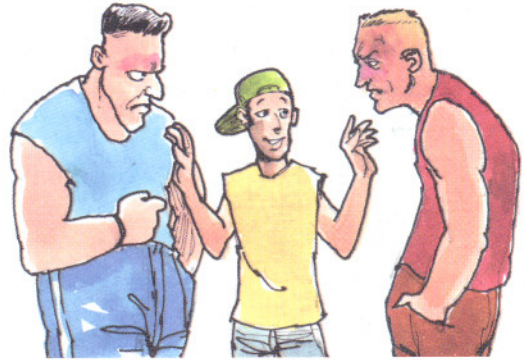
Έτσι, μελέτες έχουν δείξει ότι το ψυχολογικό κλίμα της τάξης θεωρείται θετικό και περιορίζει τις αρνητικές, επιθετικές πράξεις μεταξύ συμμαθητών, όταν οι μαθητές αισθάνονται ότι ο καθηγητής τους:

1. προσπαθεί να προκαλέσει και να κρατήσει το ενδιαφέρον τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος,
2. ενθαρρύνει τη διαπροσωπική επικοινωνία και τη συνεργασία μέσα στην τάξη,
3. αποδίδει θετική αξία στην επιτυχία και στηρίζει ψυχολογικά δυνατούς και αδύναμους μαθητές και
4. θέτει ξεκάθαρους κανόνες συμπεριφοράς.

Η επιθετικότητα εναντίον συμμαθητών, αντίθετα, φαίνεται να προωθείται ιδιαίτερα, όταν τα παιδιά βαριούνται στο σχολείο και όταν ενθαρρύνεται ο ακραίος ανταγωνισμός μεταξύ τους.

6. Πώς μπορείτε να αντιδράσετε στον εκφοβισμό των συμμαθητών σας;

Η στάση σας απέναντι στην επιθετικότητα κατά συμμαθητών σας που αισθάνονται αδύναμοι να αντιδράσουν αποτελεσματικά δείχνει τις αξίες σας και τις θέσεις σας απέναντι στη βία και στην καταπίεση. Καμιά δημοκρατική κοινωνία δεν επιτρέπει να βασανίζονται άτομα που δεν μπορούν να προστατεύσουν επαρκώς τον εαυτό τους. Κανένα σχολείο δεν μπορεί να αφήνει στην τύχη τους παιδιά που έχουν γίνει ο στόχος άλλων παιδιών, που τα βρίζουν, τα υποτιμούν, τα απομονώνουν κοινωνικά, τα ταπεινώνουν ή ακόμα και τους επιτίθενται με κτυπήματα ή κλωτσιές. Κανένα παιδί δεν πρέπει να περάσει τα σχολικά του χρόνια μέσα στο άγχος και την ανασφάλεια με χαμηλή αυτοεκτίμηση και ίσως ακόμα και με κατάθλιψη, επειδή κάποιοι αποφάσισαν ότι δεν αξίζει.

Όλοι όσοι διαβάζετε αυτό το έντυπο μπορεί να αποτελείτε μέρος του προβλήματος είτε διαπράττετε επιθετικές πράξεις εναντίον άλλων παιδιών είτε επειδή είστε στόχος αυτής της απαράδεκτης συμπεριφοράς ή ακόμα επειδή είστε απλά θεατές. Μη κάνοντας τίποτα, στην ουσία επικροτείτε τη βία που ασκούν κάποιοι συμμαθητές σας εναντίον άλλων συμμαθητών σας, οι οποίοι, παρόλο που υποφέρουν, δεν ξέρουν πώς να αντιδράσουν.

Οι καθηγητές σας, οι οικογένειες, οι μαθητές του σχολείου σας και οι μαθητικές κοινότητες είναι συνυπεύθυνοι για τη σωστή αντιμετώπιση αυτού του κοινωνικού προβλήματος. Όλοι πρέπει να καταλάβουν πόσο σημαντικό είναι να περιοριστεί κάθε μορφή επιθετικότητας στο χώρο του σχολείου.

Ειδικά για το σχολείο, αυτό δε σημαίνει ότι μπορεί σε απόλυτο βαθμό να προσφέρει ένα ασφαλές περιβάλλον στους μαθητές του, όπου δε θα κιν-

δυνεύουν να υποστούν καμιά μορφή επιθετική πράξη είτε αυτή είναι σωματική (κτυπήματα, σπρωξιές) είτε είναι ψυχολογική (κοροϊδία, εξευτελισμός). Σημαίνει όμως ότι το σχολείο αναγνωρίζει το πρόβλημα και, με βάση το δικαίωμα των μαθητών να ζουν σ' ένα ασφαλές περιβάλλον, αναλαμβάνει την υποχρέωση να προλαμβάνει τέτοιες καταστάσεις και να βοηθά τους μαθητές που εμπλέκονται, όταν προκύψει ένα τέτοιο θέμα.

Μέσα στην οικογένεια οι γονείς θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν τα σημάδια της σωματικής ή της ψυχολογικής βίας που ενδεχομένως έχει υποστεί το παιδί τους. Αυτά τα σημάδια μπορεί να είναι ένα περίεργο και ανεξήγητο κτύπημα του παιδιού, η απροθυμία του να πάει στο σχολείο, ανεξήγητα κακή διάθεση κτλ. Οι γονείς χρειάζεται να είναι πάντα διαθέσιμοι να συζητήσουν, να ακούσουν το παιδί, να το στηρίξουν και να το συμβουλεύσουν. Επίσης θα πρέπει να είναι έτοιμοι να συνεργαστούν με το σχολείο, για να προλάβουν μελλοντικές καταστάσεις και να βοηθήσουν το παιδί.

Τι μπορείτε να κάνετε, για να μη γίνονται κάποια παιδιά θύματα της αναίτιας επιθετικότητας άλλων;

Το πρώτο βήμα είναι η κοινή συμφωνία σχετικά με ορισμένους βασικούς κανόνες που αφορούν όλους τους μαθητές. Τρεις τέτοιοι σημαντικοί κανόνες είναι:

- ◆ Κανένας μαθητής δεν θα πρέπει να υφίσταται τις επιθετικές πράξεις άλλων συμμαθητών του.
- ◆ Οι μαθητές καλόν είναι να βοηθούν όσους συμμαθητές τους και όσες συμμαθήτριες τους γίνονται στόχος της επιθετικότητας άλλων συμμαθητών τους.
- ◆ Κανένα παιδί να μην αποκλείεται από ομαδικές δραστηριότητες και πρέπει να καταβάλλεται ειδική προσπάθεια να συμπεριλαμβάνονται όλοι στις κοινές δραστηριότητες, για να μην αισθάνεται κανείς μόνος ή ότι τον έχουν απορρίψει τα άλλα παιδιά.

Από τους τρεις αυτούς κανόνες φαίνεται πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος των μαθητών που δε διαπράττουν αρνητικές πράξεις εναντίον άλλων ούτε αποτελούν στόχο της επιθετικότητας συμμαθητών, αλλά είναι **απλοί θεατές** τέτοιων περιστατικών.

Ο ρόλος σας είναι καθοριστικός στην αντιμετώπιση του φαινομένου της βίας εναντίον συμμαθητών σας. Το πρόβλημα είναι ότι συχνά πολλά παιδιά από εσάς δε θέλετε να εμπλακείτε σε μια σύγκρουση, που σε τελική ανάλυση αισθάνεστε ότι δε σας αφορά. Σε ορισμένες περιπτώσεις, αν εσείς είστε οι θεατές, μπορεί ακόμα και να αισθάνεστε φιλικά προς το επιτιθέμενο παιδί και να μη συμπαθείτε ιδιαίτερα το παιδί που είναι ο στόχος της επιθετικότητας. Άλλοι πάλι από εσάς μπορεί να καταλαβαίνουν ότι αυτό που συμβαίνει στο παιδί-στόχο είναι άδικο, αλλά να φοβάστε να προβείτε σε οποιαδήποτε παρέμβαση από φόβο μήπως “μπείτε στο μάτι του επιτιθέμενου παιδιού” και μετά έρθει η σειρά σας.

Η αφύπνιση όμως της συνείδησης όλων των παιδιών είναι καθοριστική για την επίλυση τέτοιων προβλημάτων και για την ανακούφιση των παιδιών που είναι στόχοι της επιθετικότητας συμμαθητών τους. Οι θεατές τέτοιων περιστατικών μπορούν να προσπαθήσουν να πείσουν με επιχειρήματα το επιτιθέμενο παιδί να σταματήσει ή να φωνάξουν κάποιον ενήλικα να βοηθήσει, για να σταματήσει η κακοποίηση του παιδιού-στόχου.

Τι μπορεί να κάνει το παιδί-στόχος για να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά ένα συμμαθητή που του επιτίθεται;

22

Όταν αισθάνεσαι ότι γίνεσαι στόχος της επιθετικότητας ενός συμμαθητή/μιας συμμαθήτριάς σου μπορείς να αντιδράσεις, κάνοντας το επιτιθέμενο παιδί να καταλάβει ότι δε θα ανεχθείς αυτή την κατάσταση και ότι «κτυπά λάθος πόρτα».

Οι παρακάτω τρόποι αντίδρασης θα σε βοηθήσουν να αντιμετωπίσεις αποτελεσματικά τέτοιες καταστάσεις:

- ◆ Κατ' αρχάς πρέπει να απαντάς σε τέτοιες προκλήσεις με τρόπο κατηγορηματικό, σαφή και απόλυτο, ώστε να μην αφήνεις περιθώρια στο παιδί που σου επιτίθεται να πιστέψει ότι θα ανεχθείς τη συμπεριφορά του.

Σε καμιά περίπτωση όμως δεν απαντάς με αντεπίθεση, κτυπώντας ή βρίζοντας με τη σειρά σου το παιδί που σου επιτέθηκε.

Ειδικότερα, για να μπορέσεις να πείσεις το άλλο παιδί ότι δε θα ανεχθείς τη συμπεριφορά του απέναντί σου μπορείς να κάνεις τα εξής:

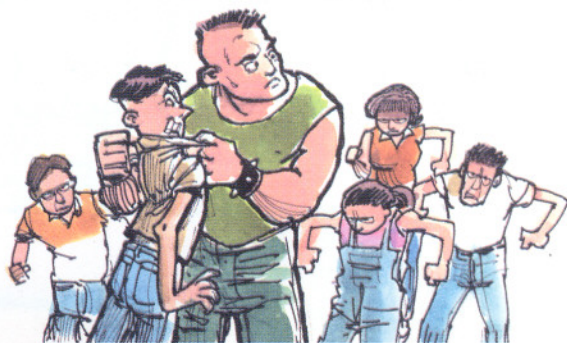
- να κρατήσεις την ηρεμία σου και,
- κοιτάζοντας το άλλο παιδί απευθείας στα μάτια με ύφος ουδέτερο και κρατώντας το κορμί σου όρθιο,
- να του πεις με τρόπο κατηγορηματικό, καθαρό, ειλικρινή, άμεσο και σαφή ότι δεν σου αρέσει ο τρόπος που σου φέρεται.

Όταν το άλλο παιδί σου επιτεθεί βρίζοντας, κρατάς την ψυχραιμία σου, δε δείχνεις ότι ενοχλήθηκες και με απόλυτα ήρεμο και ουδέτερο τρόπο του απαντάς "Έτσι, λες ε, είμαι ..., για φαντάσου", και δε δίνεις περισσότερη σημασία. Το παιδί που σε βρίζει, όταν δει ότι οι βρισιές του δε σε πηρούν, θα βαρεθεί και κάποια στιγμή θα σταματήσει.

Η επίθεση έχει πλάκα μόνον, όταν ο στόχος αντιδρά.

- ◆ Στη συνέχεια είναι σημαντικό να εξασφαλίσεις τη βοήθεια κάποιου καθηγητή ή άλλων παιδιών που παρακολούθησαν τη σκηνή και ξέρουν τι έχει συμβεί.

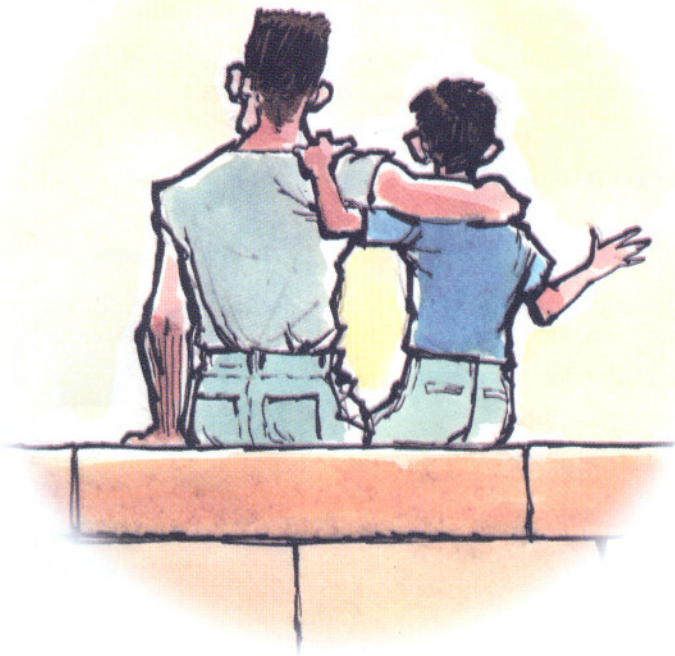
Όταν γυρίσεις στο σπίτι, μιλάς με τους γονείς σου, οι οποίοι μπορούν να σε βοηθήσουν να αντιμετωπίσεις στο μέλλον παρόμοιες καταστάσεις.

- ◆ Τέλος, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να αξιολογήσεις σωστά τη σοβαρότητα της κατάστασης, ώστε, αν καταλάβεις ότι τα πράγματα αγριεύουν και ότι μπορεί να σε κτυπήσει το άλλο παιδί, να βρεις τρόπο να ξεφύγεις όσο το δυνατόν γρηγορότερα.

Οι παραπάνω τρόποι αντίδρασης θα σε βοηθήσουν να τα βγάλεις πέρα σε τέτοιες καταστάσεις, αλλά πρέπει να καταλάβεις ότι δεν είναι εύκολο να τους εφαρμόσεις από τη μια μέρα στην άλλη. Χρειάζεται να καταβάλεις προσπάθεια και να δείξεις επιμονή και υπομονή, ώστε να φτάσεις σε σημείο κατ' αρχάς να πειστείς ο ίδιος και στη συνέχεια να πειστούν και οι άλλοι ότι κανείς δεν έχει το δικαίωμα να σου φέρεται με επιθετικότητα ή υποτιμητικά. Όπως και όλος ο άλλος κόσμος, παιδιά και ενήλικες, έχεις προτερήματα και ελατώματα, δυνατά και αδύναμα σημεία στην προσωπικότητά σου, ικανότητες σε κάποιους τομείς και ελλείψεις σε άλλους (κανείς δεν είναι καλός σε όλα).

Κανένας συμμαθητής σου δεν έχει δικαίωμα να σε κρίνει, να σε υποτιμά, να σε εξευτελίζει, να σε ενοχλεί για ό,τι είσαι, για πράγματα που κάνεις (εφόσον δε δημιουργούν πρόβλημα σε άλλους) ή δεν κάνεις, για τις επιλογές σου κτλ.

Θυμήσου:

Έχεις το δικαίωμα να είσαι ο εαυτός σου, να είσαι διαφορετικός από τους άλλους και να ζεις ελεύθερος, χωρίς να είσαι υποχρεωμένος να υφίστασαι τον εξευτελισμό, την υποτίμηση, την απομόνωση που προσπαθούν να σου επιβάλουν κάποια άλλα παιδιά. Όταν το πιστέψεις, θα μπορέσεις να πείσεις και τους άλλους!

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ
ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
Β' ΚΟΙΝΩΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

ISBN: 960-8171-49-0